

Xarrades literàries: la literatura infantil i juvenil

Maite Sastre

La creació d'una literatura genèricament concebuda per al públic infantil i juvenil ha deixat de ser una prolongació de la literatura per a adults per a passar, recentment, a configurar un espai propi, visible i amb possibilitats. La percepció que se'n té per part dels lectors, autors i il·lustradors¹ és la d'una situació d'indubtable auge, i així ho confirma una quota de mercat poderosa, amb un volum de vendes del 10,3%,² que es tradueix en uns 60 milions de volums editats i uns 12.000 títols.³ Tot i que durant els últims mesos s'ha produït, per primera vegada, un lleuger descens que els fa mantenir una fràgil estabilitat deguda a la crisi i l'amenaça de nous formats, especialment amb l'aparició del format digital.⁴ En tot cas, els temps són favorables perquè se n'ofereixen bons productes, hi ha bons autors i una alfabetització del 100% de la població.

Pel que fa al sector editorial valencià, les estadístiques indiquen un creixement òptim amb un increment de 4,7 punts percentuals de consum en el

1. *La maduresa del llibre juvenil*. <http://www.elpais.com/articulo/narrativa/madurez/libro/juvenil/elpepuculbab/20080531elpbabnar3/Tes> (novembre de 2009).

2. Són dades de la Federació de Gremis d'Editors d'Espanya referides al volum de vendes facturades durant l'any 2008.

3. Dades de l'any 2008 en l'àmbit de l'Estat Espanyol.

4. Segons l'informe de la Federació de Gremis d'Editors d'Espanya només el 25% de les empreses editen en suport digital a més d'en paper.

públic juvenil⁵ i hi és palès un cert optimisme en les enquestes que avaluen els hàbits lectors, especialment el tram d'edat des dels 10 a 14 anys. La maquinària editorial valenciana, per tant, està activa i en creixement, amb catàlegs en contínua renovació i amb una qualitat gens menyspreable, no només pel que fa al nivell dels creadors, sinó també per l'interès de mostrar una diversificació de productes editorials, més enllà dels formats tradicionals, amb edicions més ambicioses.⁶ Sens dubte, hi ha una aposta decidida per fer efectiva la visibilitat del sector. En aquest sentit, és important destacar, per exemple, la tasca de l'editorial Bromera, que ocupa un lloc privilegiat en el mercat d'obres escrites en valencià, o la participació de les editorials valencianes en la Fira del Llibre de Frankfurt, una fita fonamental per a existir en el món editorial a nivell internacional.

Actualment, el món editorial valencià té una vintena llarga d'editorials que van nàixer a la vora de la publicació de la Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià de l'any 1983 i créixer a partir de la incorporació del valencià al currículum escolar. A grans trets, la literatura infantil i juvenil en valencià disposa de col·leccions per a totes les franges d'edat escrita per autors, majoritàriament, valencians que escriuen en valencià, que conviuen amb traduccions de literatura de qualitat d'altres tradicions culturals. Hi ha tot un seguit de característiques físiques, uniformes i repetitives que caracteritzen les col·leccions i la distribució per trams d'edat. Pel que fa al gènere, majoritàriament s'utilitza el narratiu amb unes característiques uniformes i molt concretes, amb «pautes d'escriptura basades en la repetició, fent ressò de la influència dels mitjans de comunicació i d'un tipus de lector que necessita una sèrie de competències culturals no específiques i sí amb universalismes dirigits dels productes mediàtics».⁷

5. Són dades de l'Associació d'Editors del País Valencià de l'any 2008.

6. Entre altres editorials, podríem destacar la tasca de Media Vaca i Tàndem, que han fet una aposta important en l'edició de llibres amb una acurada presentació i amb una aposta decidida en l'edició de llibres amb nous formats.

7. Gemma Lluch, *La literatura per a infants en català a la fi de segle* (1998). *La lectura en el fin de siglo: (1898-1998)*. Madrid, Biblioteca Cervantes.

Una altra característica fonamental és la forta dependència del món escolar que s'acreeix amb les campanyes de foment de la lectura i les propostes curriculars de la LOE. El llibre, per tant, s'ha convertit en una eina educativa i també la lectura literària esdevé part de l'aprenentatge infantil i juvenil, i aporta el tractament de temes d'àmbit universal i, sobretot, el gust pel valor estètic. Juli Capilla afirma: «Però avui el problema de la literatura infantil és el de la dependència del món escolar, que restringeix i redueix les possibilitats del lector infantil a les pautes rígides que prescriu el món escolar». En aquest sentit, Laura Gallego —autora de *Memorias de Idhún*, del qual s'han venut més de 400.000 exemplars— pensa que «Els llibres semblaven estar escrits per a ser triats en els col·legis. [...] Ara s'han adonat que hi ha joves que lligen perquè volen». Són les dues cares d'una situació que suscita una reflexió perquè les dades indiquen que un percentatge altíssim de joves que asseguren ser lectors, quan arriben a adults, deixen de ser-ho. Tot i pensar que el foment de la lectura en els centres escolars és real. En tot cas, no es pot deixar de banda la influència dels mitjans, responsables recents de la formació d'un consum espontani en un públic juvenil, consumidor fonamentalment de literatura fantàstica. És el cas de Harry Potter, o *Crepuscle*.

La presència als mitjans de la literatura infantil i juvenil i la informació que arriba als lectors està molt mediatitzada per campanyes comercials de promoció d'un o d'uns productes concrets. Però estan dirigits a un públic adult o a les escoles. En aquest sentit, el públic potencial, infantil i juvenil, té també molt difícil accedir a la informació sobre la literatura que se'ls adreça perquè és informació que apareix en revistes especialitzades adreçades a un públic adult. Exemples en són *CLIJ*, *L'Illa* o *Faristol*, o alguns suplementes literaris d'alguns diaris d'àmbit estatal. Gemma Lluch proposa posar en marxa una part de la informació i de la publicitat deslligada del món escolar i introduir informació sobre aquesta literatura, en revistes culturals i literàries de caràcter general.

Els premis literaris han proliferat considerablement i són interessants per a la captació de nous autors i per a aconseguir novetats que nodreixen un

mercat amb molta demanda i amb necessitat de publicar. En molts casos, ha estat la plataforma i l'oportunitat de molts autors i autores als quals se'ls ha facilitat l'entrada en els circuits editorials.

I per a concloure i centrar un element d'anàlisi de la literatura infantil i juvenil a la Safor, el passat octubre, el CEIC Alfons el Vell, amb la intenció de realitzar accions encaminades a la promoció de la literatura en general i aquesta en particular, va posar en contacte a quatre autores per a reflexionar sobre la literatura i sobre els seus propis processos creatius. Van estar reunides dues narradores, Gemma Pasqual⁸ i Joaquina Barba,⁹ una poetessa i autora infantil, Pura M.ª Garcia¹⁰ i una adaptadora de textos teatrals, Maria Josep Gongga¹¹. Totes elles vinculades a la Safor i representants de gèneres creatius diversos i de trams d'edat, també, distints. Donar pas a la veu de les creadores, en aquest cas, pensàvem que era el punt necessari per a arrodonir l'anàlisi motiu d'aquest article. L'accés a aquest document es podrà realitzar a través de la pàgina web del CEIC Alfons el Vell.¹²

8. <http://gemmapasqual.com/>

9. Joaquina Barba (Oliva, 1966) és mestra d'escola, professió que ha exercit durant més de vint anys. Ha compaginat l'activitat professional amb l'escriptura. Com que li agrada molt la història, sovint barreja en les seues novel·les l'aventura i els elements històrics, com s'aprecia clarament en les obres: *Aixa, la xiqueta del desert*; *L'illa Oblidada*; *Sònia i els maquis* o *El braçalet de la princesa mora*. Imparteix cursos i tallers literaris de formació per al professorat, on facilita recursos i eines per a treballar la creació literària a les aules. Aviat veuran la llum dues obres de literatura juvenil que li publicarà l'editorial Tabarca a la col·lecció «Tabarca narrativa» i l'editorial bullent a la col·lecció «Claus per entendre el món».

10. <http://evaysusadanes.wordpress.com/>

11. La tasca creativa de Maria Josep Gongga ha transcorregut en paral·lel a la història de Pluja Teatre i interessa destacar la important tasca de difusió de la literatura a través del teatre i de les seues campanyes escolars. <http://www.plujateatre.com/>

12. <http://www.alfonselvell.com/>